

Baťa nejsou jenom boty

Jako tkanička od bot se proplétá celým regionem Východní Moravy odkaz Batí, jeho spolupracovníků a nositelů baťovského myšlení v dnešní době. Ten najdete nejenom ve funkcionalistickém Zlíně nebo na Baťově kanále, ale také uprostřed Hostýnských i Vizovických vrchů, Chřibů, v lázeňských Luhačovicích, na Vsetínsku, v krásných zámcích i dalších městech jak u nás, tak za hranicemi, v Trenčínském kraji. Vydejte se s námi po baťovských stopách.

Baťa

Kdo byl kdo v rodině Baťů

Antonín Baťa starší

Antonín Baťa starší byl obuvník a podnikavý člověk a k tomu vedl i své děti.

Jeho žena zemřela v roce 1884 a Antonín se později oženil znovu. Druhou ženou se stala Ludmila Hruščáková z Osvětiman a celá rodina se usadila v Uherském Hradišti. Otec si tady založil první ševcovskou živnost a do práce zapojil všechny své děti. Odtud bylo už jen blízko k založení vlastního podniku ve Zlíně.

ZAJÍMAVOST:

Zlín je Zlínem díky osudovému rozhodnutí radní z Uherského Hradiště. Sourozenci chtěli založit svou firmu právě tady, ale radní jim nedali povolení k provozování obuvnické živnosti. Proto se nakonec rozhodli pro Zlín.

Antonín Baťa mladší

Právě na jeho jméno byla v roce 1894 založena vůbec první firma Baťa ve Zlíně. Dalším milníkem byl rok 1900, to už sourozenci společně řídili firmu T. & A. Baťa. Antonín Baťa ml. umírá v roce 1908 na tuberkulózu.

Anna Schiebelová (rozená Baťová)

Byla nejstarší ze sourozenců a ve firmě se starala především o ekonomiku a účetnictví. Po svatbě žila v Kroměříži a měla tři děti.

Tomáš Baťa

Byl ten, který se do historie zapsal nejvýrazněji. Z malé sourozenecké firmy vybudoval nejen obuvnické impérium, ale především systém řízení podniků, koncepce plánovaných měst, škol a služeb, které doplňovaly baťovské továrny. V roce 1905 se vydal sbírat zkušenosti do Ameriky, které pak naplno využil při budování Zlína. Právě on stojí za vybudováním moderního továrního areálu, za výstavbou tzv. baťovských domků a celého Zlína, včetně škol, internátů, obchodního domu, kina. Po smrti bratra Antonína přizval do rodinného podniku nevlastního sourozence Jana Antonína Baťu. Ten byl po Tomáši Baťovi druhou zásadní postavou baťovského impéria. Po smrti Tomáše stál spolu s Dominikem Čiperou a Hugem Vavrečkou v čele celého podniku.

Tomáš Baťa zemřel 12. července 1932, ve věku 56 let, při letecké havárii krátce po startu z otrokovického letiště, odkud letěl do Švýcarska na otevření nové pobočky firmy.

Jan Antonín Baťa

Po smrti Tomáše Bati, se stal hlavním akcionářem firmy a pokračoval v jeho pokrokových myšlenkách. Dokončil výstavbu čtvrti Baťov v Otrokovcích, vybudoval Baťův kanál a byl to on, kdo nechal postavit Baťův mrakodrap. Jeho aktivity, stejně jako rozvoj firmy, ale utnula druhá světová válka. V roce 1939 odešel z okupovaného Československa a usadil se v Jižní Americe, kde získal brazilské občanství. Tady pokračoval v baťovské myšlence, založil řadu obuvnických a výrobních společností a budoval města po vzoru Zlína.

Tomáš Jan Baťa

Neboli Tomáš Baťa junior byl jediným synem Tomáše Bati a Marie Baťové. Byl to on, kdo pomáhal založit a rozjet pobočku ve Švýcarsku, kde 12. července 1932 očekával otcovu návštěvu. Té se už bohužel nedočkal. Pro rodinu nebyly další roky příznivé a i on v roce 1939 odešel z Československa. Vybral si Kanadu, kde založil novou pobočku firmy Baťa. Ta se pod jeho vedením stala největší obuvnickou společností světa s 90 továrnami a 5 tisíci obchody po celém světě.

Zlín

Batův Zlín

Právě tady se zrodil fenomén Baťa. Zlín by svou vizí předčil světové metropole. Nebo by se jim minimálně vyrovnal. Zlín je město, kterému dal tvář Tomáš Baťa. Město, které je jiné. Město, které žije nejen baťovským odkazem, ale i filmem, architekturou a designem.

Zlín musíte objevit a poznat. Možná to nebude láska na první pohled, ale láska to bude. Město je jako stvořené pro procházky. Musíte ovšem jít s očima otevřenýma a s touhou dívat se kolem sebe. Jen tak začnete vnímat ten zajímavý příběh, který je tady vepsaný v každé cihle.

Baťa – to je nejen Tomáš Baťa zakladatel, jeho nevlastní mladší bratr Jan Antonín, syn Tomáš, ale také jeho spolupracovníci – Dominik Čípera, Hugo Vavrečka nebo architekti František Lýdie Gahura, Vladimír Karfík a Jan Kotěra. Baťa není jen příjmení nebo značka obuvi. Je to životní filosofie, symbol podnikání, inovativních myšlenek, vytrvalosti, urputnosti, efektivity, produktivity a taky života v jeho ryzí podobě.

**Zažít Zlín. Alespoň na jeden den
nebo třeba i na víkend.**

Co musíte vidět:

1. Vila Tomáše Bati
2. Baťův mrakodrap – Budova 21
3. Tovární areál
4. Město v zahradách
5. 14|15 BAŤŮV INSTITUT
6. Obchodní dům
7. Památník Tomáše Bati
8. Lesní hřbitov
9. Filmové ateliéry

Vila Tomáše Bati

Gahurova 292, Zlín | Architekt: Jan Kotěra

Vila manželů Baťových se řadí k nejdůležitějším zlínským historickým památkám. Jako své rodinné sídlo ji nechal Baťa postavit v letech 1907–1912 podle návrhu architekta Jana Kotěry.

Přízemí vily sloužilo nejen k rodinnému životu, ale také k tomu společenskému. Součástí byla i kancelář průmyslníka, která se nachází vedle vstupních dveří do vily.

Své nejhorší období si vila zažila po roce 1950, kdy byla zestátněna a přestavěna na dům pionýrů. Po roce 1989 byla navrácena Tomáši Baťovi juniorovi. Proběhla rekonstrukce a spodní patro vily bylo citlivě zrestaurováno. Dnes tady sídlí Nadace Tomáše Bati, ale je běžně přístupná veřejnosti. Můžete přijít na komentovanou prohlídku, workshopy nebo jiné společenské akce.

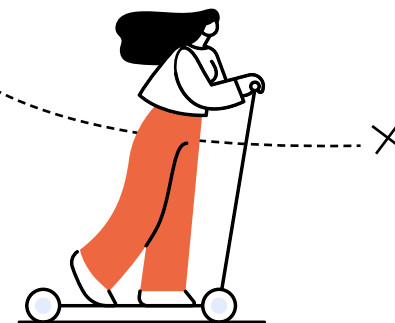
„Dělejme třeba sebenepatrnější věc, ale dělejme ji nejlépe na světě.“

ZAJÍMAVOST:

Všechna okna v Baťově vile směřovala k továrně, kromě okna v ložnici.

Nedaleko Baťovy vily je možné vidět streetartovou výzdobu podchodu pro pěší s baťovským tématem. Zobrazuje Tomáše Baťu, jeho ženu Marii, Tomáše Baťu juniora a jejich zlínskou vilu. Vyobrazení jsou také Jan A. Baťa, Dominik Čipera, Hugo Vavrečka, kolonie baťovských domků, továrna a Památník Tomáše Bati s letadlem Junkers. Nechybí ani ikonická baťovská hesla a boty.

Baťův mrakodrap

– Budova 21

Třída Tomáše Bati 21, Zlín
Architekt: Vladimír Karfík
Vyhlídková terasa s kavárnou, pojezdná kancelář J. A. Bati ve výtahu, nejdelší páternoster v České republice.

Tato legendární 77,5 metrů vysoká budova byla postavena v letech 1936 až 1939 jako sídlo firmy Baťa. V té době se jednalo o druhou nejvyšší budovu ve střední Evropě vybavenou nadčasovými technologiemi. Už tehdy zde byla centrální klimatizační jednotka, originálně řešené zařízení určené pro umývání oken a opravy fasády, rychlovýtah a páternoster.

Technickou raritou, která nemá ve světě obdobu, je pojezdná ředitelská kancelář umístěná ve výtahu. Ta je vybavena kancelářským nábytkem, klimatizací, telefonní linkou i umyvadlem s teplou a studenou vodou.

TIP:

V Muzeu jihovýchodní Moravy ve Zlíně si rezervujte **komentovanou prohlídku zahrnující jízdu původním výtahem Jana A. Bati a pak si užijte pohled na Zlín z vyhlídkové terasy.**

ZAJÍMAVOST:

S výškou přesahující 77 metrů je budova č. 21 nejvyšší vyhlídkové místo v regionu. Terasa v 16. etáži je denně přístupná veřejnosti v provozní době od 8 do 21 hodin. Na terase jsou k dispozici dalekohledy, ale také bronzový model města, který ukazuje jeho podobu v 50. letech minulého století. V době, kdy se stavěly jedny z posledních budov projektovaných firmou Baťa.

Tovární areál

Součást městské památkové zóny.
Tepající srdce města, které vás dostane svou atmosférou.
Najdete tady galerie, kavárny i obchody.

„Ve Zlíně vidíte a cítíte všude až vášnivý kult práce. Závody Baťovy jsou kolosem. Jsou městem ve městě, hotovým labyrintem, nebo chcete-li: Amerikou.“

Architekt F. L. Gahura roku 1924 předložil urbanistický projekt nazvaný „Továrna v zahradách“ a Tomáš Baťa podle něj vybudoval rozlehlý průmyslový areál. Ten se rozrostl do rozlohy 70 hektarů a zaplnily ho typické tovární budovy z červených cihel s betonovou kostrou. Funguje zde „magický“ rozměr 6,15 m, což je typizovaná vzdálenost od jednoho nosného sloupu budovy k druhému. Všude kolem budov byly travnaté plochy, zeleň a stromy.

Areál byl v baťovské době oplocen a uzavřen, vstup přes vstupní brány byl umožněn jen zaměstnancům. Dnes je velká část areálu volně přístupná a najdete tady obchody, kavárny i galerie. Pro orientaci v továrním areálu je potřebné vědět, že jednotlivé budovy byly již před válkou očíslovány dle amerického vzoru – první číslo dvojčíslí je pro pozici v řadě od východu na západ, druhé číslo v řadě od jihu na sever.

„Tvořivou prací k blahobytu všech.“

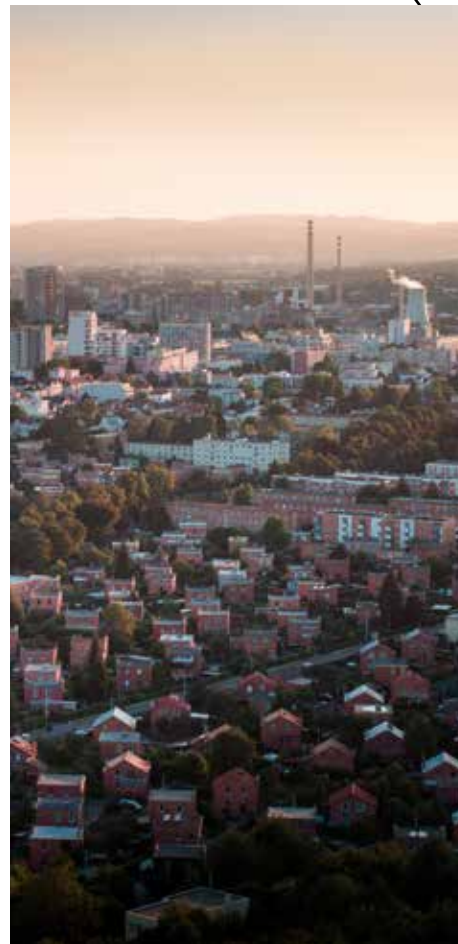
ZAJÍMAVOST:

Do dnešní doby se nezachovaly všechny původní budovy v areálu. Některé byly zničeny při bombardování Zlína, některé objekty s narušenou statikou byly strženy. Díky tomu je dobře vidět na mohutnou poválečnou budovu č. 34 - bývalý centrální sklad obuvi. Produkce z továrního areálu sem mířila lanovkami, v přízemí se krabice s botami nakládaly do aut nebo do železničních vagónů.

Zlín – město v zahradách

K poznání architektury Zlína využijte Zlínský architektonický manuál, komentované procházky s místními průvodci ZÓNA ZLÍN nebo mobilní aplikaci Batův Zlín.

Tomáš Baťa, který byl od roku 1923 starostou Zlína, vyhlásil v roce 1926 program budování Zlína jako zahradního města. Urbanistické koncepce k tomu zpracoval architekt František Lýdie Gahura. Zlín se díky tomu velmi rychle měnil. Ztrácel tvář venkovského města a získával podobu moderního průmyslového města plného zeleně. Gahura, který byl ve 30. letech minulého století jmenován městským architektem, svou práci na územním rozvoji Zlína finalizoval v roce 1934 „Regulačním plánem Velkého Zlína“, jehož kontinuita se udržuje i v současné době.

I dnes Zlín těží z Gahurovy velkorysé architektonické koncepce, která dbá na to, aby urbanistická zástavba a okolní příroda tvořily harmonický celek. Propojení městských parků, veřejného prostoru a budov dělá ze Zlína opravdu neobyčejně zelené město. Důkazem je i park Komenského v centru města, který se stal pulzujícím srdcem města, místem odpočinku i dětským hřištěm.

A je to viditelné nejen na tradiční „baťovské“ zástavbě, ale také na sídlišti Jižní Svahy, jehož výstavba započala v 70. letech minulého století. I tato část města je osázena zelení, má vlastní s Centrální park s vodním biotopem, odpočinkové zóny a přirozeně navazuje na okolní lesy.

Zlín – město v zahradách

ČTVRŤ LETNÁ

Chcete poznat typický Zlín? Pak se vydejte na procházku po nejstarší čtvrti Letná. Ta vznikala od roku 1918, kdy se tady stavěly domy pro zaměstnance podle návrhu architekta Jana Kotěry. Později byla postupně rozšiřována charakteristickými krychlovými domky z režných cihel podle architekta F. L. Gahury.

TIP:

Místem, kde se o baťovských domcích a celém (jak jinak než propracovaném) systému bydlení dozvíte všechno, je **Infopoint baťovského bydlení** v ulici Nad Ovčírnou.

Nad Ovčírnou II 1295, Zlín 760 01

Zlín – město v zahradách

Gahurův prospekt

Gahurův prospekt, nebo spíše současné náměstí T. G. Masaryka, byl navržen jako zelená kompoziční osa městského centra, kterou lemovaly internáty a školy. Jeho účel byl prostý – měl sloužit k odpočinku a setkávání studentů i pracovníků z továrny, která vyrostla jen pár desítek metrů odtud. Gahura, který se skvěle orientoval v problematice plánovaných měst a funkcionalistické architektury, jej navrhl jako zelený pás, který měl ve své horní části volně přecházet v les a v části spodní, blíže k městu, zase navazovat na městské parky Zlína. Když v roce 1932 zemřel při letecké havárii Tomáš Baťa, navrhl Gahura v horní části prospektu památník, který symbolicky korunoval celé prostranství.

Centrum Zlína a náměstí Míru

V dolní části náměstí, v domě s číslem popisným 63, zřídili v roce 1894 sourozenci Baťovi svou první obuvnickou dílnu, v níž vyráběli zejména valašské papuče.

Dnešní budova zlínské radnice byla postavena na místě původního středověkého objektu v letech 1922–1924 podle návrhu architekta F. L. Gahury. Do novostavby přišel v září 1923 nový starosta Zlína Tomáš Baťa, který město řídil 9 let, až do tragického úmrtí v roce 1932. Jeho úřad převzal na dalších 13 let Dominik Čipera, který pokračoval v rozsáhlé přeměně městského centra, zejména budování hlavní městské třídy.

„Moje drahé – obecní svaté.“

TIP:

Z boční strany radnice najdete Turistické informační centrum, které zajišťuje komentované procházky po architektuře pod názvem ZÓNA ZLÍN a nabízí atraktivní baťovské suvenýry.

Stáhněte si aplikaci Baťův Zlín a poznejte město procházkou po nejvýznamnějších místech.

14|15 BAŤŮV INSTITUT

Vavrečkova 7040, Zlín
Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně
Krajská galerie výtvarného umění ve Zlíně
Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně
Krajské turistické informační centrum

Autorem architektonického návrhu původních budov je baťovský architekt Jiří Voženílek a autory jejich novodobé podoby jsou architekti Juraj Sonlajtner a Jakub Obůrka.

Dvojice původních továrních budov č. 14 a 15 byla díky zdařilé rekonstrukci propojena v jedno místo, kde si poskládáte skládačku jménem Zlín. 14|15 BAŤŮV INSTITUT sdružuje Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, Krajskou galerii výtvarného umění ve Zlíně, Krajskou knihovnu Františka Bartoše ve Zlíně a Krajské turistické informační centrum.

„Každý dělník kapitalistou.“

14|15 BAŤŮV INSTITUT

Expozice „Princip Baťa“

Stálá muzejní expozice nazvaná „Princip Baťa: Dnes fantazie, zítra skutečnost“ velmi názorně ukazuje celý příběh baťovského podnikání. Zde poznáte, jak firma Baťa fungovala, jaké byly zásady její práce, sociální a zdravotní politika, vzdělávání, trávení volného času, doprava, obchod. Je tady historická ševcovská dílna i proslulý baťovský „kruh“ – názorná ukázka strojové výroby obuvi s velkou produktivitou práce. Tady pochopíte, jak se pod vedením Tomáše Bati ze ševcovského řemesla stalo průmyslové odvětví. Velkým zážitkem je také sbírka obuvi z celého světa, která je svým rozsahem největší ve střední Evropě a druhou největší na světě.

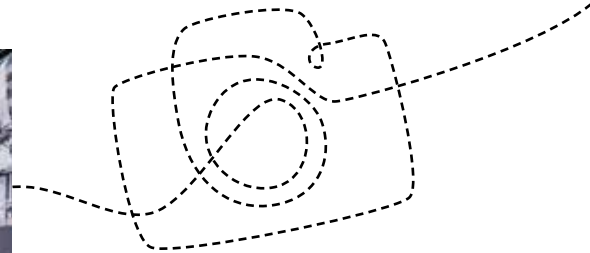
V samostatné části expozice se vám odkryje historie filmové tvorby zlínských filmových ateliérů, které založil Jan Antonín Baťa v roce 1936.

Vše doplňuje jedinečná expozice věnovaná proslulé dvojici Hanzelka a Zikmund. Ti ve Zlíně spolupracovali s filmaři na výrobě svých dokumentárních filmů a později tady oba žili. Do té láká návštěvníky stříbrná Tatra 87. Zde fotografie, filmové ukázky a nejrůznější trojrozměrné exponáty dokumentují obě cesty legendárních cestovatelů, Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda.

ZAJÍMAVOST:

Až budete na platformě mezi budovami č. 14 a 15, všimněte si dopravníkové lanovky zavěšené v horních patrech obou budov. Původně byly tímto důmyslným systémem spojeny všechny výrobní budovy. Polotovary, ale i hotové výrobky se přesouvaly vzduchem, pozemní komunikace byly určeny zejména pro pěší, aut zde dříve jezdilo velmi málo.

Sousední budova č. 13 je nejstarší zachovalou budovou v areálu. Zvenku vypadá jako ostatní budovy, ale ve vnitřní dispozici jsou zřejmé oblouky a struktura původního zdiva. Viditelné je to nejlépe v interiéru přízemí budovy.

Obchodní dům

Náměstí Práce 2523, Zlín

Architekt: František Lýdie Gahura

Funkcionalistická stavba v městské památkové zóně.

Obchodní dům, který byl postaven nedaleko továrního areálu v letech 1930–1931, výrazně změnil vzhled baťovského Zlína. Tomáš Baťa zadal zpracování projektu architektu Gahurovi a chtěl, aby to byl první zlínský mrakodrap. Výsledkem byla desetipodlažní budova, která výrazně převyšovala tehdejší zástavbu.

Obchodní dům otevřela firma Baťa před Vánocemi v roce 1931 a tehdy zde byla řada novinek jako samoobslužný prodej, který v té době nebyl běžný. K supermoderním novinkám ve vybavení objektu patřilo od roku 1934 pohyblivé schodiště, které spojovalo přízemí s prvním patrem a budilo tehdy úžas zákazníků. Byly to vůbec první „jezdící schody“ v tehdejším Československu.

V roce 2018 byl objekt navrácen do původního baťovského vzhledu a dnes je skvělým místem pro nákupy, gastronomické zážitky i odpočinek.

„To nejlepší – to je právě dobré pro naše lidi.“

ZAJÍMAVOST:

Stavba je součástí městské památkové zóny, která byla ve Zlíně vyhlášena v roce 1990. Baťovská zástavba tvoří cca 70 % památkově chráněného území.

Památník Tomáše Bati

Náměstí T. G. Masaryka 2570, Zlín
Architekt: František Lýdie Gahura
Perla funkcionalistické architektury.

Památník Tomáše Bati je vrcholné dílo zlínské funkcionalistické architektury a je považován za architektonickou ikonu, která svým významem překračuje hranice Česka. Památník byl vystaven za pouhé čtyři měsíce, aby mohl být otevřen přesně rok po tragické letecké havárii Tomáše Bati. Autorem mimořádné stavby z roku 1933 je František Lýdie Gahura, který do stavby otiskl Baťovy vlastnosti: vzlet, optimismus, jasnost, velkorysost a prostotu.

Účel památníku je ideový. Stavba přesto vychází ze standardů baťovské architektury. Oproti továrním budovám u památníku použil architekt pouhé tři materiály: železo, sklo a beton. I proto lze o památníku mluvit jako o nejdůležitější zlínské stavbě.

„Svět patří smělym.“

Obnovený Památník Tomáše Bati je ve své původní podobě otevřen veřejnosti od května 2019. Na návštěvníky čeká mimořádný zážitek umocněný věrnou maketou Baťova letounu Junkers F13, který je důmyslně instalován tak, že vytváří dojem zastavení stroje v letu. Unikátním prvkem interiéru je také schodiště ve tvaru písmene Z, což symbolizuje Zlín.

Tuto kulturní památku je možné navštívit celoročně, a to formou komentované prohlídky. Vstupenky lze pořídit v Infopointu Památníku T. Bati, který se nachází ve vedlejší budově gymnázia (na adrese nám. T. G. Masaryka 2734) i on-line na www.pamatnikbata.eu.

Filmové ateliéry

Filmová 174, Zlín-Kudlov
Architekt: Vladimír Karfík

„Nenapodobovat, být v čele!“

Začínala zde řada významných tuzemských filmových režisérů jako Elmar Klos, Jaroslav Novotný, Hermína Týrlová, Karel Zeman, Bořivoj Zeman, Josef Pinkava, Radim Cvrček anebo Filip Renč a i v jejich režii zde vznikla celá řada výjimečných a oceňovaných filmů, seriálů a večerníčků, například Ferda Mravenec, Cesta do pravěku, Vynález zkázy, Uzel na kapesníku, filmy Hanzelky a Zikmunda, Requiem pro panenku, Krysáci a další.

Areál filmových ateliérů se nachází v místní části Kudlov, tři kilometry nad centrem Zlína. V historicky nejstarší části studia je pro veřejnost zpřístupněna expozice, v níž získáte podrobné informace o vzniku a vývoji zlínské filmové tvorby.

Mimo jiné zde zjistíte, kolika prestižními Oscary byli velíkáni zdejších ateliérů oceněni, kteří známí a slavní herci vystupovali v baťovských reklamách, který filmový festival na našem území byl první a jak probíhal. Velmi oblíbená je možnost si vlastníma rukama vyzkoušet, jak se vyrábí animované filmy, nebo se na některé z nich podívat.

ZAJÍMAVOST:

V roce 1932 bylo podle návrhu F. L. Gahury zbudováno Velké kino. To mělo 2 264 stálých sedadel a stalo se tak největším kinem v republice i ve střední Evropě.

TIP:

Navštivte Zlín na přelomu května a června – v té době se koná ZLÍN FILM FESTIVAL, mezinárodní festival filmů pro děti a mládež. Jde o nejstarší, největší a nejvýznamnější filmový festival svého druhu na světě.

Lesní hřbitov Zlín

Filmová 412, Zlín-Kudlov
Architekt: František Lýdie Gahura
Architektonicky unikátní hřbitov
koncipovaný jako lesopark. Místo, kde se
nachází hrob Tomáše Bati.

Lesní hřbitov je jedním z míst, které byste
při návštěvě Zlína měli vidět. Je to místo se
silným příběhem.

Místo posledního odpočinku obyvatel
Zlína nechal zbudovat ve třicátých letech
minulého století Tomáš Baťa uprostřed
vzrostlého lesa. S plochou 20 ha je skoro
40krát větší, než byl původní zlínský
hřbitov.

Nosnou ideou bylo zřídit hřbitov, který
by byl vzdálen od průmyslového ruchu
a rychle se rozvíjejícího města, současně
měl vyřešit pohřbívání na nejméně 100 let.
Mělo se jednat o pohřebiště komunální,
kde budou pochováni zemřelí bez rozdílu
náboženského vyznání.

Také mělo být maximálně zachováno
přírodní prostředí, myšlenka splynutí
s přírodou byl podřízen i charakter všech
výtvarných prvků, především pomníků
– neměly být okázalé, mohutné ani
z nápadných materiálů.

Tomáš Baťa k tomu řekl: „Zvykli jsme si
pohlížet na hřbitov jako na místo, kam je
nutno chodit naříkat. Avšak hřbitov má,
jako všechno na světě, sloužit životu. Proto
má být takový, aby nestrašil, aby jej mohli
navštěvovat živí v klidu a radosti.“

„Šetři slovy.“

Práce na projektu byla svěřena architektu
Františku Lýdie Gahurovi a také lékaři
MUDr. Rudolfo Gerbecovi, který byl
blízkým spolupracovníkem Tomáše Bati.
Hřbitov byl dokončen v roce 1932. Je ironií
osudu, že prvním pohřbeným byl student
medicíny Rudolf Gerbec, syn zakladatele
hřbitova, dalšími pak Tomáš Baťa a jeho
pilot Jindřich Brouček, kteří tragicky
zahynuli při pádu letadla 12. července 1932.

Realizace pomníků Tomáše Bati, pilota
Broučka a dalších členů rodiny Baťů je
dílem architekta F. L. Gahury. Ten má na
Lesním hřbitově také místo posledního
odpočinku a s ním celá řada dalších
osobností spojených se Zlínem, např.
filmový režisér Hermína Týrlová a Karel
Zeman.

Baťa

– odpočinek a sport

Působení firmy Baťa bylo komplexní. Kromě výroby a obchodu pečoval podnik také o odpočinek a zábavu zaměstnanců a podporoval aktivity, které k tomu byly vhodné. Příkladem může být vztah Tomáše Bati k turistice. Jako tehdejší starosta města byl v roce 1926 jedním ze zakládajících členů zlínské pobočky Klubu českých turistů.

Tlustá hora

Tady běhal i Emil Zátopek.

Najdete ji nad Zlínem a i tady vidíte dokonalý důkaz Zlína jako města v zahradách. Tlustá hora přirozeně navazuje na baťovské domky čtvrti Letná, kterou tak obklopuje lesy, a navíc nabízí mnoho krásných výhledů na město.

Tomáš Baťa koupil pozemky a les na Tlusté hoře a zpřístupnil je jako místo pro rekreaci a odpočinek. Byla zde postavena 35 metrů vysoká rozhledna zvaná Maják, kolem které bylo malé výletišťe a v letech 1934–1940 se tady nacházela i malá zoologická zahrada.

„Co chceš, můžeš.“

I dnes je Tlustá hora oblíbeným místem pro sport a procházky jen kousek od centra města. Najdete tady Stezku zdraví, kterou tvoří vycházkové trasy, ale i sady cvičebních prvků přímo uprostřed lesa.

V počátcích své kariéry na zdejší cesty a stezky pravidelně vybíhal nejlepší světový atlet 20. století Emil Zátopek.

Lázeňské město Luhačovice

K oblíbeným místům, kam Tomáš Baťa velmi rád jezdil, patřily Luhačovice. Kromě něj navštěvovali toto lázeňské město rovněž jeho zaměstnanci. A naopak z Luhačovic do Zlína mířili četní lázeňští hosté, aby si tu prohlédli Baťovu továrnu se supermoderními stroji a město v tehdejší době s „americkou“ atmosférou.

Tomáš Baťa brával do Luhačovic svou rodinu a hosty, což byly často velmi významné osobnosti, například ministr financí Karel Engliš. V dubnu 1932 se tady konala významná konference za přítomnosti průmyslníků a ministrů, kde byly poprvé představeny nové automobilové pneumatiky značky Baťa.

V současnosti jsou Luhačovice významným lázeňským městem, které svůj věhlas získalo díky přírodním léčivým pramenům, příznivým klimatickým podmínkám a krásnému prostředí. Okouzující je také jejich neobyčejná architektura, především stavby slovenského architekta Dušana Samo Jurkoviče. Nejsou ale jen místem odpočinku. Okolní nádherná příroda podhůří Bílých Karpat láká k procházkám i náročnějším túrám pěšky i na kole.

TIP:

Až budete v Luhačovicích, prozkoumejte tady baťovskou stopu na **komentované prohlídce Továrník Baťa a Luhačovice**. Více informací vám poskytne Městské turistické a informační centrum v Luhačovicích.

Baťův kanál

Zlínský starosta Tomáš Baťa v dohodě s vedením měst Kroměříže, Napajedel a Uherského Hradiště v listopadu 1930 prosazoval potřebné vodohospodářské úpravy řeky Moravy a vzápětí předložil vypracovaný návrh na zlepšení zavlažování a říční dopravy.

Pod Baťovým tlakem se v roce 1931 vláda zavázala vypracovat do tří let projekt pro splavnění řeky Moravy od Olomouce po soutok Moravy s Dunajem. Reálné kroky se začaly podnikat roku 1933, kdy firma Baťa vystoupila s plánem spojit plavební cestou z Otrokovic do Rohatce. Stavební práce na budování plavebního a závlahového kanálu začaly 16. října 1934, stavebníkem byla Země Moravskoslezská zastoupená Zemským úřadem v Brně.

O financování stavby v úhrnné výši 35 milionů korun se postaralo Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo sociální péče, 8 milionů korun přispěla firma Baťa. Na penězích firma tehdy vydala podstatně méně než stát, avšak vložila sem něco velice cenného – dokonalou baťovskou organizaci, perfektní řízení, efektivní financování, osobní odpovědnost a spolehlivost lidí. Bez snahy, energie a finančního příspěvku firmy Baťa by kanál nejspíš vůbec nevznikl. Pracovalo se rychle, baťovským tempem a po čtyřech letech bylo hotovo.

Třetího prosince 1938 proplula celým kanálem první loď. V přístavu v Sudoměřicích se nakládal lignit a do elektrárny v Otrokovicích ho dopravovaly čluny vyrobené v Baťových otrokovických strojárnách.

„OdvaHa – polovina úspěchu.“

Tato historická vodní cesta je dnes oblíbeným turistickým místem, které si užijete na vodě i na kole. Při plavbě z Otrokovic až do Sudoměřic u Hodonína poznáte 21 přístavišť. Baťův kanál lemuje 80 kilometrů dlouhá cyklostezka, která vás provede z Kroměříže až do Hodonína. Právě na ni navazují další stezky, včetně Moravských vinařských.

TIP:

Stáhněte si aplikaci „Baťův kanál“ a objevte zajímavé turistické cíle na trase a jako bonus tady najdete i „Příručku kapitána“ pro bezpečnou plavbu.

iOS

Android

Na kole nebo pěšky za poznáním baťovských míst

Do Chřibů – po stopách „baťovské dálnice“, za artefakty nedokončené stavby.

Artefakty nedokončené dálnice se nachází v pohoří Chřiby mezi obcemi Kostelany a Zástřizly. Dnes se po stopách torza rozestavěné dálnice můžeme vydat pěšky či na kole. Jednou z lokalit je obec Zástřizly, kde jsou hned dva mosty nedokončené stavby. Jeden směrem ke hřbitovu, druhý pak na zeleně značené turistické trase vedoucí od Zástřizel k rozcestí Vlčák na hřebeni Chřibů. Další pozůstatky stavby – osamělé pilíře mostů, propustky, silniční náspy – jsou viditelné v hřebenové partii pohoří, kudy vede červeně značená turistická trasa a cyklotrasa č. 5158.

Doprava a dopravní stavby – to bylo téma, ve kterém se firma Baťa velmi silně angažovala. Člen nejužšího vedení Hugo Vavrečka deklaroval v roce 1935 nutnost budování komunikací jako páteře Československa a propagoval výstavbu autostrády od Chebu až na Podkarpatskou Rus. V záměru výstavby dálnice byl aktivní také J. A. Baťa. Ve své vizionářské knize Budujeme stát pro 40 000 000 lidí napsal: „Tato silnice prorazí izolační hradby, které oddělují Čechy od Moravy a Moravu od Slovenska, hradby, jimiž dřívější rakousko – uherské vlády úmyslně nikdy nevedly žádné silnice. Tato cesta bude spojovat místa hospodářsky důležitá s místy plnými přírodní krásy a bude po dlouhá desetiletí chloubou celého národa. Celou touto tratí, měřící 980 km, bude možno projeti dobrým autem za 10 hodin.“

TIP:

Trasu baťovy dálnice je možné projít ve třech okruzích i s komentovaným výkladem Chřibského průvodce.

Různé úvahy o československé dálnici zůstávaly na papíře a vše se rozběhlo po mnichovském diktátu. Armáda s vládou investovala 150 mil. korun na projekt dálnice z Prahy na Podkarpatskou Rus. V lednu roku 1939 prosadil ve vládě schválení výstavby dálnice další baťovec – Dominik Čipera, tehdejší ministr veřejných prací a starosta Zlína. Stavět se začalo neprodleně na úsecích v pohoří Chřiby, stavba se rozběhla baťovským tempem, tedy nevídanou rychlostí. Nakonec projekt zhatil další vývoj válečných událostí.

„Čas pracuje pro schopné.“

Do Vizovických vrchů – po stopách „baťovské železnice“

Firma Baťa začala v roce 1934 stavět 18 km dlouhou železniční trať z Vizovic do Valašské Polanky se záměrem spojit dopravně Zlín se Slovenskem. Měla být dokončena v roce 1942, ale stavbu přerušila válka. A i když krátce pokračovala po skončení války, nebyla dokončena, definitivně se od ní upustilo v roce 1951. Těleso nedokončené železnice vede po náspu z Vizovic do Jasenné. Zde mělo být přemostěno údolí, násep je viditelný za hřištěm v dolní části obce. Trasa dále obloukem zvolna stoupá do obce Ublo. Odtud měla trať pokračovat do Bratřejova, Pozděchova a Prlova a směřovat do Valašské Polanky.

TIP:

Část nedokončené železnice je skvělou trasou pro pěší i cyklo turistiku. Po železničním náspu z Vizovic do Jasenné je vedena modře značená turistická trasa.

„99 nezdarů – stý úspěch.“

Na kole údolím řeky Dřevnice

Údolím řeky Dřevnice je mezi Vizovicemi, Zlínem a Otrokovicemi vybudována cyklostezka, která z velké části kopíruje chodníčky, po kterých kdysi chodíval Tomáš Baťa. Je značená jako cyklotrasa č. 471.

„Po dobré práci dobrou zábavu.“

ZAJÍMAVOST:

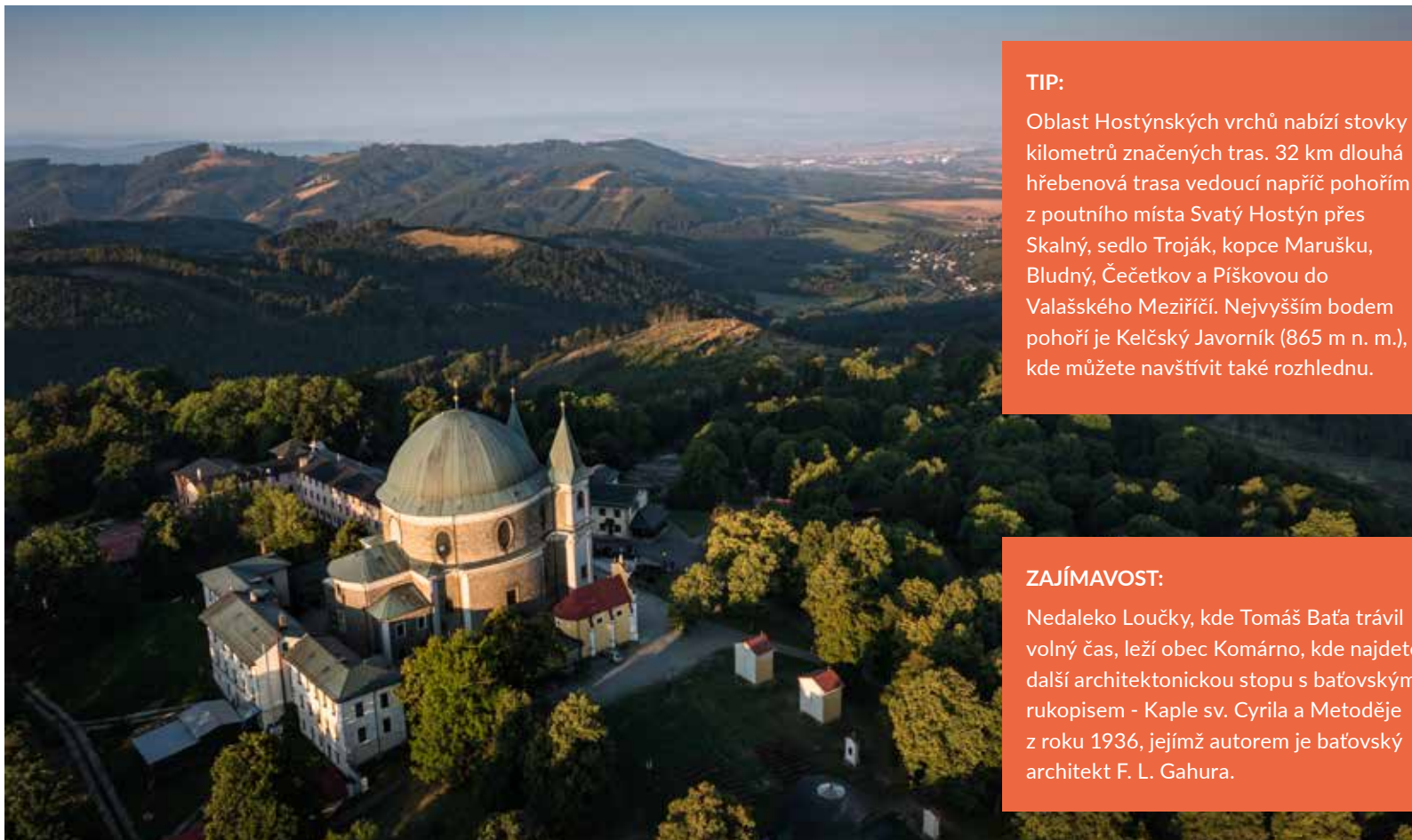
Odbočkou z cyklostezky si v Tečovicích můžete prohlédnout kostel sv. Jakuba staršího ze 13. století, který patří k nejstarším církevním památkám v regionu. V Malenovicích navštivte středověký hrad ze 14. století se zajímavými expozicemi, které jsou součástí Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně.

Hostýnské vrchy

Součástí baťovského majetku byly lesy v Hostýnských vrších a ve Vsetínských Beskydech. Tomáš Baťa roku 1918 nakupoval lesy k zásobování výroby dřevem, a tehdy získal, mimo jiné, také statek Loučku se zemědělským a lesním hospodářstvím a s malým zámkem. Za jeho působení byl postaven vodovod z Mikulůvky a Loučka byla oblíbeným místem celé rodiny. Baťa také uhradil výstavbu nové školy, která začala sloužit v listopadu 1929.

Hostýnské vrchy jsou malebné pohoří, které nabízí řadu skvělých příležitostí pro pěší i cyklo turistiku. Výchozími místy jsou zejména Holešov, Bystřice pod Hostýnem, Lukov a Valašské Meziříčí.

„Velkým ten, kdo velký má cíl.“

TIP:

Oblast Hostýnských vrchů nabízí stovky kilometrů značených tras. 32 km dlouhá hřebenová trasa vedoucí napříč pohořím z poutního místa Svatý Hostýn přes Skalný, sedlo Troják, kopce Marušku, Bludný, Čečetkov a Píškovou do Valašského Meziříčí. Nejvyšším bodem pohoří je Kelčský Javorník (865 m n. m.), kde můžete navštívit také rozhlednu.

ZAJÍMAVOST:

Nedaleko Loučky, kde Tomáš Baťa trávil volný čas, leží obec Komárno, kde najdete další architektonickou stopu s baťovským rukopisem - Kaple sv. Cyrila a Metoděje z roku 1936, jejímž autorem je baťovský architekt F. L. Gahura.

Vsetínské Beskydy

TIP:

Baťova naučná stezka Stezka, nesoucí název na počest Tomáše Baťi juniora, vede převážně po lesních pozemcích Baťovy rodiny. 17 kilometrů dlouhá trasa prochází ze Vsetína-Jaseníc na hřeben Vsetínských Beskyd až do lokality Cáb. Na dvanácti zastaveních představuje místní přírodní zajímavosti a historii, prochází chráněnými přírodními lokalitami a končí u Cábského jezírka. Cáb je tradiční turistickou lokalitou a základnou turistiky na Vsetínsku.

Kromě Vsetínského zámku byly součástí baťovského majetku také lesy ve Vsetínských Beskydech, které Marie Baťová koupila spolu se zámkem. Jednalo se o 1354 hektarů lesního majetku, který byl v roce 1948 znárodněn. V restitučních procesech byly majetky vráceny rodině Baťů.

„Lidí se nebojme, ale sebe.“

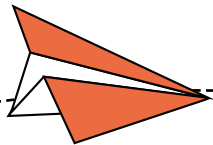

města Baťovská města

Malými Zlíný nazýváme baťovské satelity, které začaly vznikat po celé republice a později i ve světě na principech zlínských baťovských závodů. Kromě střídmyh a efektivních pravidel architektonických přinesly do regionů také nový přístup k práci, bydlení i životu. Svěbytných měst baťovci po celém světě vystavěli více než 30.

Otrokovice

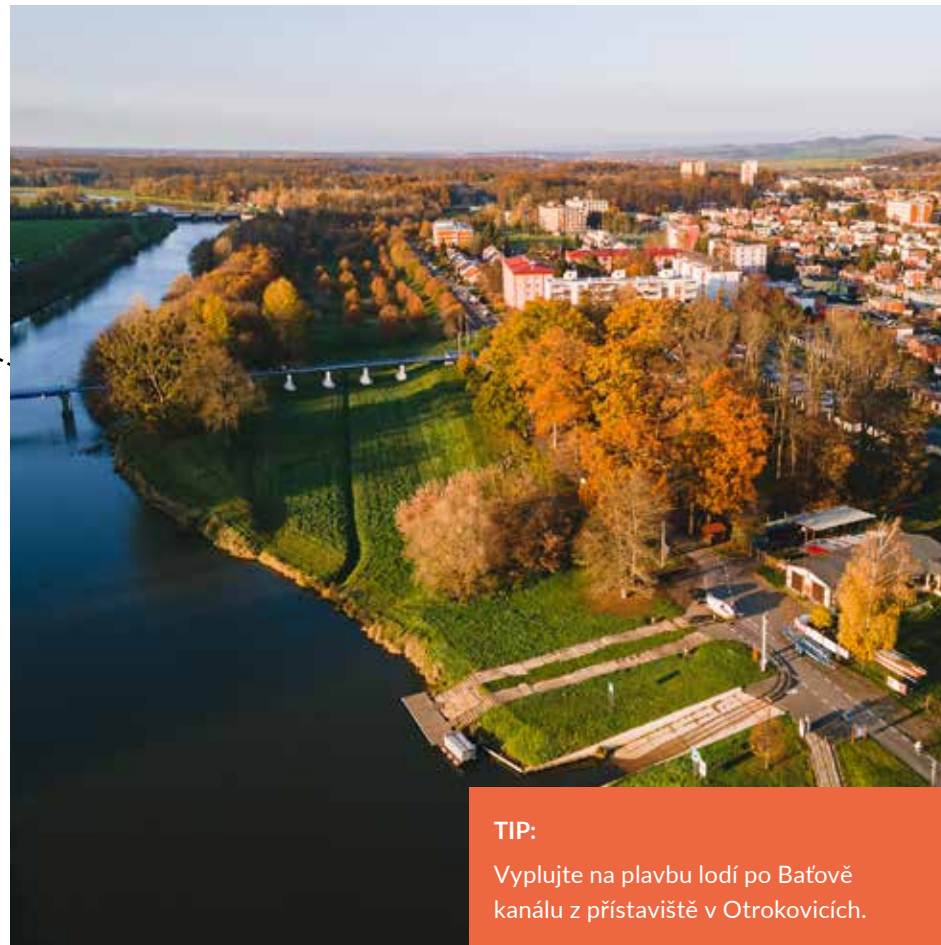
Rozvoj firmy vedl Tomáše Baťu k hledání ucelených pozemků s přístupem k vodě. Podařilo se to v Otrokovicích vzdálených 14 km od Zlína, když v roce 1929 koupil od napajedelské velkostatkářky Marie Baltazziové několik stovek hektarů pozemků na tzv. Bahňáku při břehu řeky Moravy na severním okraji Otrokovic.

Po odvodnění pozemků se ihned rozběhlo budování továrního areálu a již roku 1931 začaly pracovat koželužny. Rychle přibývaly další provozy – papírna, stolárna, punčochárna, výroba krémů a chemických produktů, elektrárna, strojírna, výzkumný ústav, výroba letadel. Vedle továrny se také hned stavěly domky pro zaměstnance, postupně přibyl obchodní či společenský dům a školy. V roce 1939 zde stálo hotové průmyslové a zahradní město s více než 5 000 obyvateli – Baťov.

„Nehledejte lehké cesty.“

Pro firmu Baťa měly Otrokovice značný význam jako dopravní uzel pro železniční, leteckou a říční dopravu. V roce 1931 tady bylo zřízeno nové letiště. A právě odtud 12. července 1932 vzlétl Tomáš Baťa na služební cestu a krátce po startu zahynul při havárii, když se letoun zřítil k zemi v prostoru továrního areálu. Smutnou událost přímo na místě připomíná pamětní deska. Socha Tomáše Baťi stojí v parku uprostřed Baťova.

TIP:

Vyplujte na plavbu lodí po Baťově kanálu z přístaviště v Otrokovicích.

Napajedla

Baťovský průmyslový areál a baťovské domky

Napajedla s typickou baťovskou zástavbou se rozkládají na pravém břehu řeky Moravy. Nejstarším napajedelským průmyslovým podnikem byl cukrovar založený roku 1836, v jehož čele dlouho působil ekonom Cyril Seifert. Ten také úzce spolupracoval s Tomášem Baťou a pomohl mu za první světové války při složitém nakupování pozemků ve Zlíně. Za velké hospodářské krize musel cukrovar zastavit výrobu, budovy byly na prodej a roku 1932 je koupila firma Baťa za půl milionu korun.

Na místě cukrovarských objektů vyrostla roku 1935 baťovská továrna Fatra s výrobním programem podle požadavků státu – začaly se zde vyrábět plynové masky a ochranné oděvy z pryže pro případ válečného nebezpečí. Během několika let tu vyrostl tovární areál a velká skupina domků pro zaměstnance, to vše z červených cihel, v typickém duchu baťovské architektury. Fatra je z historického hlediska prvním zpracovatelem plastů v České republice a výroba tady běží dodnes.

TIP:

Navštivte Muzeum Napajedla s vyhledávanou expozicí Hřiště Hraček s exponáty designérky Libuše Niklové. Jsou tu také skvělé expozice o samotné Fatře, o průmyslu ve městě i krátkodobé výstavy.

Baťova stopa v Uherském Hradišti

Rodný dům J. A. Bati
Rybárny, č. p. 2, Uherské Hradiště

Také v Uherském Hradišti lze nalézt stopy působení rodiny Baťů. Na okraji města, na pravém břehu řeky Moravy, v lokalitě zvané Rybárny, byly na konci 19. století situovány dílny Antonína Bati staršího, který se do Uherského Hradiště po smrti své první ženy přestěhoval ze Zlína. Zde se ševcovskému řemeslu vyučili jeho synové Antonín a Tomáš, kteří se v roce 1894 rozhodli vrátit do Zlína, kde spolu se sestrou Annou založili vlastní firmu. V Uherském Hradišti v domku na Rybárnách se v roce 1898 narodil Jan Antonín Baťa, který převzal v letech 1932-1939 vedení firmy Baťa.

Původní domek na Rybárnách byl v roce 1933 přestavěn dle baťovského stylu. Na budově je umístěna pamětní deska a na nedalekém nábřeží se nachází socha mladého Jana Antonína Bati.

TIP:

Uherským Hradištěm a sousedním Starým Městem prochází vodní cesta Baťův kanál.

Bošany

Baťova první továrna na Slovensku.

„Den má 86.400 vteřin.“

Pod jménem Bošany se skrývá obec se zhruba 4 tisíci obyvateli ležící v jižní části Trenčínského kraje na řece Nitře mezi městy Partizánske a Topolčany.

Zdejší koželužna se na přelomu 20. a 30. let minulého století potýkala s velkými nesnázemi a bylo reálné, že zastaví provoz a propustí posledních 150 pracovníků. Hrozbu nezaměstnanosti odvrátilo v roce 1930 pražské ministerstvo financí, když sjednalo, aby bošanskou koželužnu odkoupil Tomáš Baťa a otevřel tak perspektivu k její další existenci. Baťa očekávání nezklamal, v bošanské továrně se udržela výroba a brzy se přijímali další zaměstnanci, protože zde firma roku 1934 zavedla výrobu obuvi. O tři roky později byla postavena moderní budova pro gumárenskou výrobu a rostoucí podnik zaměstnával před druhou světovou válkou 670 pracovníků.

Lidé našli bydlení ve dvou nových čtvrtích – bílé a červené, mezi roky 1932 a 1938 tu přibýlo přes 90 bytů a Bošany se rozrostly o několik stovek nových obyvatel.

Podobně jako v jiných baťovských městech k nákupům sloužil nový obchodní dům, lidé tu měli kino, společenský život se odehrával v baťovském hotelu, pro sport bylo upraveno hřiště. V krátké době se obec v mnohém změnila, její rozšířená průmyslová zóna dostala baťovskou pečť, s rozvojem továrny přibýl ruch a také prosperita.

Další rozvoj Bošan narazil na omezené možnosti získání pozemků pro rozšíření továrny. Firma Baťa na to reagovala odkoupením pozemků v nedalekých Šimonovanech a začal příběh baťovského podnikání v dnešním Partizánskem.

Dnes v Bošanech stále působí podniky koželužského a obuvnického průmyslu, k vidění jsou domy typické „baťovské“ výstavby.

Partizánske

Město s jádrem baťovské architektury.

Koncem června 1938 koupila firma Baťa velkostatek Šimonovany a dva měsíce na to, v srpnu 1938, zahájila výstavbu továrních budov a obytných domů. Nově budované průmyslové a zahradní město bylo v květnu 1939 pojmenováno Baťovany a v červenci téhož roku byly v nové továrně vyrobeny první boty. Rozvoj pokračoval, výroba obuvi stoupla z necelého milionu párů v roce 1939 na skoro tři a půl milionu párů v roce 1943. Rostl počet zaměstnanců i obyvatel nového města a v roce 1946 jich bylo přes tři tisíce. Patřili mezi ně i chlapi a dívky ve zdejší učňovské škole, která fungovala dle zlínského modelu Baťovy školy práce. Také zde byly pro studenty postaveny internáty, zatímco ženatí zaměstnanci získali bydlení v zahradních čtvrtích s rodinnými domky. V roce 1945 v nich bylo 300 bytů.

Od roku 1940 obyvatelům sloužil nový obchodní dům, společenský dům, kino, později škola a dům zdraví s lůžkovým oddělením. Své hřiště získali fotbalisté Športového klubu Baťa. Budování nového průmyslového a zahradního města se provádělo podle projektů Baťových zlínských architektů J. Voženílka, V. Karfíka a M. Drofy.

Impozantní novostavbou se stal kostel projektovaný v letech 1942–1943 architektem Karfíkem a postavený roku 1949. Baťovany měly v roce 1946 skoro 3 500 obyvatel, stále se dynamicky rozrůstaly. Předstihly dokonce okolní obce a získaly vliv na celý region. Kromě pracovních příležitostí zde bylo vše potřebné pro vzdělávání, zdravotní péči, kulturu a sport. V listopadu 1948 získaly Baťovany status města a v únoru 1949, tedy 11 let po svém založení, byly přejmenovány na Partizánske.

Dnešní Partizánske je okresním městem v Trenčinském samosprávném kraji. Baťovské průmyslové zahradní město je zde dosud velmi dobře viditelné. Při vstupu na centrální náměstí SNP stojí socha Tomáše Bati, dominantami náměstí jsou původní baťovské objekty a kostel Božského Srdce Ježíšova od arch. Karfíka. K vidění je tovární areál a městské čtvrtě s typickou baťovskou architekturou.

„Moudrý se učí od každého.“

TIP:

Odkaz baťovského období rozvoje města a celého regionu pomáhá zachovat zdejší neziskové občanské sdružení, které pracuje na obnově továrního areálu v kulturní centrum. Můžete se tady vydat na komentované prohlídky nebo navštívit BAŤA POINT, který se stal centrem všech aktivit sdružení o baťovském dědictví v městě Partizánske.

Prozkoumejte Baťův region

Projekt sdružuje organizace, které se zabývají baťovskou tematikou. Od muzeí a galerií přes vzdělávací instituce až po místa, která jsou s Baťou neodmyslitelně spojena. Objevte unikátní kouzlo otevřeného a přístupného kraje, kde vyrostl Tomáš Baťa i řada těch, kterým bylo a stále je baťovské myšlení vlastní.

Online rozcestník baťovských míst

www.batuvregion.cz

Původní obsah tohoto materiálu byl realizován Centrálou cestovního ruchu Východní Moravy a partnerem Trenčín region v rámci projektu „Fenomén Baťa a jeho kulturní a historický odkaz, aneb Baťa nejsou jenom boty“ v roce 2021. V roce 2024 byl obsah aktualizován a znovu vydán Centrálou cestovního ruchu Východní Moravy, o. p. s. v nákladu 10 000 ks. NEPRODEJNÉ. Druhé vydání.

www.vychodni-morava.cz

Fotografie: archiv CCRVM a partnerů v regionu

Grafika: Martin Musil